ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის

IV საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია

"სივრცე, საზოგადოება, პოლიტიკა –
საქართველო და სამხრეთ კავკასია გლობალური გამოწვევების პირისპირ“

ოჯახის მხარდაჭერის პოლიტიკა საქართველოში: პრობლემები და მათი გადაწყვეტის გზები

თენგიზ ვერულავა

მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორი
ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის
პროფესორი
Tengiz.verulava@iliauni.edu.ge

23 ივნისი, 2016

საქართველოს მოსახლეობის რიცხოვნება: 1254-2014 წწ (ათასებში)

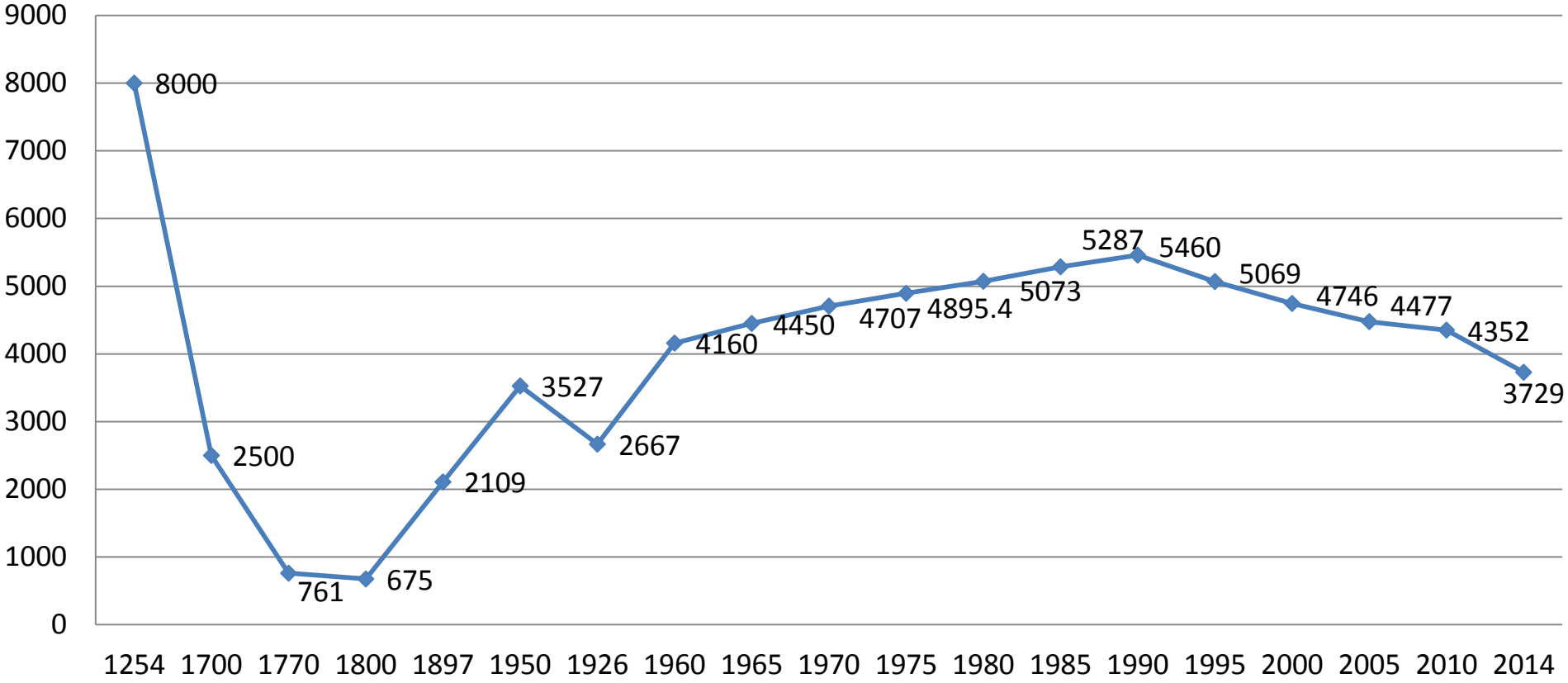

- **2002 წ. -** 4 371 53
- 2014 წ. - 3 729 635

წყარო: სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

- საქართველოს მოსახლეობის რაოდენობის 14.7%-ით (641 900) შემცირდა

მოსახლეობის მატება
საქართველოში, აზერბაიჯანსა და სასომხეთში (1897-2050 წწ)

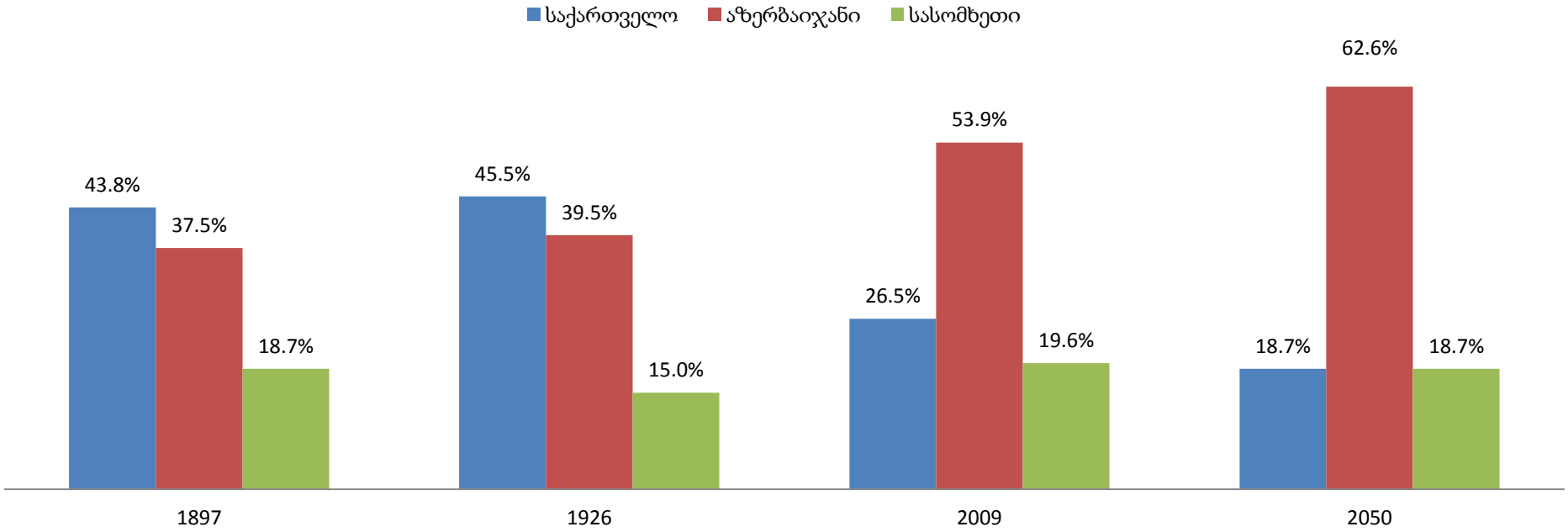

წყარო: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, 2011.

2050 წლისათვის საქართველოს მოსახლეობა 3, 186 000 ადამიანამდე (15%-ით 2014 წელთან შედარებთ), ხოლო 2100 წლისათვის 2,367 000 ადამიანამდე (37.5%-ით 2014 წელთან შედარებთ) შემცირდება

2050 წლისათვის აზერბაიჯანის მოსახლეობა 33%-ით, ხოლო სომხეთის მოსახლეობა 7%-ით გაიზრდება.

მოსახლეობის კლების მიზეზები

- სიკვდილიანობის მაღალი მაჩვენებელი
- შობადობის დაბალი მაჩვენებელი,
- მოსახლეობის ბუნებრივი მატების შემცირება,
- მცირეშვილიანობის ტენდენცია
- ფერტილობის კოეფიციენტის კლება
- აბორტების დიდი რაოდენობა
- დაბერების ტენდენცია,
- გარე და შიდა მიგრაციის ფართო მასშტაბები.

- 1960-1990 წლებში საშუალოდ ყოველწლიურად 93 ათასი ბავშვი იბადებოდა.
- 1991-2010 წლებში წელიწადში საშუალოდ 55 ათასი ბავშვი დაიბადა

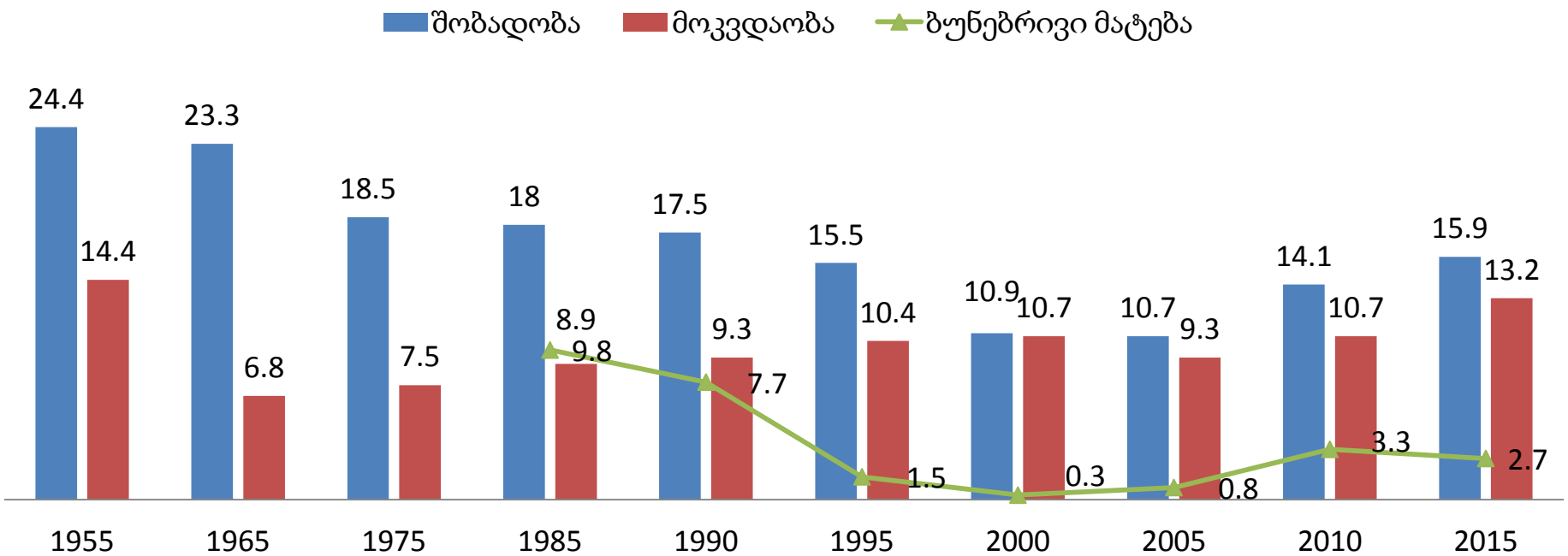

ოჯახის მხარდაჭერის პოლიტიკა

სახელმწიფოს მიერ შემდეგი ღონისძიებების გატარება:

1. ოჯახის ფინანსური ხელშეწყობა და დახმარება:

- ბავშვის/ოჯახის ფინანსური დახმარება;
- ბავშვის დაბადებასთან დაკავშირებით ერთჯერადი ფინანსური დახმარება;
- ბავშვის მზრუნველობასთან დაკავშირებული ხარჯების დაფარვაში დახმარება;
- საგადასახადო შეღავათების მინიჭება და ოჯახის ერთობლივი შემოსავლის დაბეგვრის განსახვავებული სისტემის შექმნა.

2. სამუშაოსა და ოჯახის შეთავსებისათვის შესაბამისი გარემოს შექმნა

•სახელმწიფოს მიერ დეკრეტული შვებულების (ან ბავშვის მოვლასთან დაკავშირებული შვებულების) ორივე მშობლისათვის მიცემა

ბავშვის/ოჯახის ფინანსური დახმარება

ოჯახის ფინანსური დახმარება ფულადი სოციალური დახმარებაა, რომლის მიზანია სახელმწიფოს მიერ ოჯახის გრძელვადიანი ფინანსური მხარდაჭერა ბავშვის აღზრდის პროცესში და განისაზღვრება ოჯახში ბავშვების რაოდენობის და ბავშვის ასაკის მიხედვით.

ევროკავშირის ქვეყნებისგან განსხვავებით საქართველოში ფულადი დახმარება ვრცელდება მხოლოდ იმ რეგიონებში მცხოვრებ ბავშვებზე, სადაც წინა მე-2 და მე-3 წელს არ ფიქსირდება წლიური მატების საშუალო დადებითი მაჩვენებელი. 2014 წლიდან განისაზღვრა 6 რეგიონი, სადაც სიკვდილიანობა აღემატება შობადობას. ეს პირობა არათანასწორ მდგომარეობაში აყენებს იმ ოჯახებს, რომლებიც მოცემულ რეგიონში არ ცხოვრობენ.

საქართველოში ფულად დახმარებას იღებს რიგით მესამე ან შემდეგი შვილი. ევროკავშირში სახელმწიფო ოჯახის ფინანსურ დახმარებას გამოყოფს პირველი ბავშვის გაჩენიდან და ფინანსური დახმარების ოდენობა იზრდება ყოველ შემდეგ ბავშვზე.

საქართველოში ფულადი დახმარება ინიშნება 2 წლის ასაკამდე. ევროკავშირში ბავშვის სრულწლოვანების მიღწევამდე (18 წელი).

ბავშვის/ოჯახის ფინანსური დახმარება

საქართველოში ფულადი დახმარების ოდენობა მაღალმთიან რეგიონში 200 ლარია, ხოლო არამაღალმთიან რეგიონში - 150 ლარი, რაც მცირეა.

ევროკავშირში გათვალისწინებულია ბავშვის საჭიროებები ასაკის მიხედვით, და სახელმწიფო ადგენს ფინანსური დახმარების განსხვავებულ ოდენობას სხვადასხვა ასაკის ბავშვისათვის. ჩვენთან არ არის ფინანსურ დახმარება განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვის ყოლის შემთხვევაში.

საქართველოში ერთი ბენეფიციარი ვერ მიიღებს ორ ან მეტ ფულად დახმარებას და ოჯახი იძულებულია გააკეთოს არჩევანი რამდენიმე სოციალურ დახმარებას შორის. ევროკავშირში ოჯახი იღებს რამდენიმე, სხვადასხვა სახის სოციალურ დახმარებას.

საქართველოში ადგილობრივი თვითმმართველობები მრავალშვილიანი ოჯახების დასახმარებლად განსხვავებულ მეთოდებს (სოციალური დახმარებების ოდენობა, პირობები) იყენებენ. ზოგან საერთოდ არა. ერთ ბავშვზე თვიური ფულადი დახმარების ოდენობა მერყეობს 10 ლარიდან 50 ლარამდე. გარდა ფულადი დახმარებისა, ადგილობრივი თვითმმართველობები მრავალშვილიან ოჯახებს სთავაზობენ შეღავათებს კომუნალურ გადასახადებზე.

ბავშვის დაბადებასთან დაკავშირებით ერთჯერადი ფინანსური დახმარება

ევროკავშირის ბევრ ქვეყნებში სახელმწიფო გამოყოფს ბავშვის დაბადებასთან დაკავშირებით ერთჯერად ფინანსურ დახმარებას. მისი მიზანია ბავშვის დაბადებასთან დაკავშირებით ოჯახების ფინანსური წახალისება. ერთჯერადი ფინანსური დახმარების ოდენობა, როგორც წესი, აღემატება ოჯახის ფინანსური დახმარების ყოველთვიურ ოდენობას.

საქართველოში ოჯახის ერთჯერადი დახმარება ბავშვის დაბადებასთან დაკავშირებით არ არის გათვალისწინებული სახელმწიფო პროგრამით. იგი შესაძლოა შედიოდეს მხოლოდ ადგილობრივი თვითმმართველობების სოციალური დახმარების პროგრამებში და ისიც, უმრავლეს შემთხვევაში, სოციალურად დაუცველი ოჯახებისათვის.

ბავშვის მზრუნველობასთან დაკავშირებული ხარჯების დაფარვაში დახმარება

ბავშვის მზრუნველობასთან დაკავშირებული დამატებითი ხარჯების დაფარვის მიზნით ევროკავშირის ზოგი სახელმწიფო (გერმანია, ფინეთი, შვედეთი და ნორვეგია) ახორციელებს ოჯახების დახმარებას. იგი გაიცემა 2 წლის განმავლობაში, ბავშვის 1-დან 3 წლამდე ასაკის პერიოდში.

საქართველოში სახელმწიფო არ ახდენს მსგავს დახმარებას.

საგადასახადო შეღავათები

სახელმწიფო საგადასახადო შეღავათებს აწესებს. მისი მიზანია ოჯახისათვის დაკისრებული საგადასახადო ვალდებულებების შემსუბუქება.

ევროკავშირში სახელმწიფო ბავშვის ყოლის გამო გარკვეულ თანხას განსაზღვრავს რომელიც თავისუფლდება საშემოსავლო გადასახადისაგან. ეს შეღავათი ვრცელდება ბავშვის სრულწლოვანების მიღწევამდე (18 წლამდე).

ასევე, სახელმწიფო აწესებს ოჯახის ერთობლივი შემოსავლის განსხვავებული დაბეგვრის სისტემას, რომელიც გულისხმობს ოჯახის ერთობლივი შემოსავლის გარკვეული ნაწილის საშემოსავლო გადასახადის დაბეგვრისაგან გათავისუფლებას. იგი დამოკიდებულის ოჯახის ერთობლივი შემოსავლის ოდენობაზე და ოჯახის წევრების რაოდენობაზე.

საქართველოში მსგავსი საგადასახადო შეღავათები არ არსებობს.

ოჯახისა და სამუშაოს შეთავსებისათვის სათანადო შრომითი გარემოს ხელშეწყობა

დამქირავებელი დაქირავებულს სთავაზობს დეკრეტული შვებულების ან ბავშვის მოვლისთვის საჭირო შვებულების სათანადო პირობებს, ეხმარება სამსახურში დაბრუნების შემდგომ ბავშვის აღზრდაში. სახელმწიფოს მიზანია ხელი შეუწყოს მშობლების მიერ სამუშაოსა და ოჯახის საქმეების შეთავსებას.

ბავშვის მოვლისათვის შვებულებას აძლევენ ორივე მშობელს. მისი ხანგრძლივობა სხვადასხვა ქვეყნებში მერყეობს 12-დან 26 კვირამდე. შვებულების ანაზღაურების ოდენობა განისაზღვრება შვებულების მიმღები პირის ანაზღაურების ოდენობის 80%-100%-მდე.

საქართველოში დეკრეტული შვებულება 730 დღეა, ანაზღაურებადი შვებულება 183 დღეა, მშობიარობის გართულების ან ტყუპის შობისას - 200 დღეა. ანაზღაურებად შვებულებაზე დახმარების ზედა ზღვარია 1000 ლარი.

საქართველოში ანაზღაურებადი შვებულების ხანგრძლივობა შეესაბამება ევროკავშირის ქვეყნებში არსებულ სტანდარტს, თუმცა ფულადი დახმარების ზედა ზღვარის ოდენობა (1000 ლარი) ვერ უზრუნველყოფს ოჯახის ეფექტურ ფინანსურ დახმარებას. ფინანსური დახმარება უნდა იყოს წინა თვის განმავლობაში მიღებული შრომითი ანაზღაურების ოდენობის, ზედა ზღვარის დადგენის გარეშე.

რეკომენდაციები

- დემოგრაფიული მდგომარეობის გაუმჯობესების ხელშეწყობის მიზნობრივი სახელმწიფო პროგრამის შემუშავება, რომელიც გათვლილი იქნეს დაბალ და საშუალო შემოსავლიან ოჯახებზე და გავრცელდება მთელი ქვეყნის მასშტაბით. უმჯობესია მწირი თანხები ხარჯთეფექტურად დაიხარჯოს, ვიდრე ყველასათვის ერთნაირად;
- სახელმწიფო პროგრამა უნდა იყოს ქვეყნისათვის მინიმალური საბაზისო პაკეტი. რაიონებს შეეძლებათ პაკეტს დაამატონ არშემავალი სერვისები და გაზარდონ თანხები.
- პროგრამა უნდა გავრცელდეს პირველი ბავშვის შეძენიდან და მატერიალური სტიმულირება უნდა განხორციელდეს შემდგომი ბავშვის დაბადების შემთხვევაში.
- ფინანსური დახმარება გაგრძელდეს ბავშვის სრულწლოვანების ასაკის მიღწევამდე;
- სახელმწიფომ დახმარება უნდა გაუწიოს ოჯახს ბავშვის მზრუნველობასთან დაკავშირებული ხარჯების დაფარვაში;
- სახელმწიფომ მრავალშვილიან ოჯახებისათვის უნდა დააწესოს საგადასახადო შეღავათები, ასევე სოციალური შეღავათები კომუნალურ გადასახადებზე, სახელმწიფო ტრანსპორტით სარგებლობაზე, სახელმწიფო საგანმანათლებლო დაწესებულებებში სწავლის საფასურის გადახდაზე;
- ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის გამო შვებულების პერიოდში გასაცემი ფულადი დახმარების ოდენობა განისაზღვროს დასაქმებულის შვებულებაში გასვლის წინა თვის ანაზღაურების ოდენობის 100%-ით და გაუქმდეს შრომის კოდექსით დადგენილი ანაზღაურების ოდენობის ზედა ზღვარი (1000 ლარი).

ბიბლიოგრაფია

თოთაძე, ა. (2012). *საქართველოს დემოგრაფიული პოლიტიკის კონცეფცია.* თბილისი.

თოთაძე, ა. (2013). *დემოგრაფიული სიკვდილის ქრონიკები.* საქართველო და მსოფლიო. თბილისი.

ხუნდაძე, დ. (2015). *საქართველოს მოსახლეობის დემოგრაფიული მდგომარეობა.* სამეცნიერო ჟურნალი ქართული პოლიტიკა. ჟიული შარტავას სახელობის სახელმწიფო პოლიტიკის და მართვის სადოქტორო სკოლა. თბილისი. გვ. 15.

ცუხიშვილი, ნ. თუშურაშვილი, გ. ავალიშვილი, ლ. (2016) *ოჯახის მხარდაჭერის პოლიტიკა - ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოები და საქართველო.* თბილისი: ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი.

ვერულავა, თ. (2016). *რეცენზია სტატიაზე: ოჯახის მხარდაჭერის პოლიტიკა - ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოები და საქართველო.* თბილისი: ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი.

საქართველოს მოსახლეობის 2014 წლის საყოველთაო აღწერის წინასწარი შედეგები. (2015). თბილისი: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური.

შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2006 წლის 25 აგვისტოს ბრძანება #231/ნ-ის „ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის, ასევე ახალშობილის შვილად აყვანის გამო შვებულების ანაზღაურების წესის“ შესახებ

United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2011). World Population Prospects: The 2010 Revision, Volume I: Comprehensive Tables. ST/ESA/SER.A/313.